

KASBIY KOMPETENSIYANI OSHIRISHDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING AHAMIYATI

Zarifa Qilichova

Samarqand davlat chet tillar institute tayanch doktoranti

Annotatsiya

Mazkur tezisda sun'iy intellekt texnologiyalarining kasbiy kompetensiyani rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Zamonaviy ta'lim tizimida sun'iy intellekt vositalari o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirish, mustaqil ta'lim faoliyatini qo'llab-quvvatlash hamda ta'lim samaradorligini ta'minlashning muhim omillaridan biri sifatida qaralmoqda. Tadqiqot natijalari sun'iy intellekt texnologiyalaridan oqilona foydalanish mutaxassislarining raqamli, metodik va refleksiv kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, kasbiy kompetensiya, raqamli kompetensiya, professional rivojlanish, o'qituvchi kompetensiyasi, innovatsion texnologiyalar.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta'lim tizimida yangi imkoniyatlarni yuzaga keltirmoqda. Ayniqsa, sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari ta'lim jarayonini tashkil etish, o'quv materiallarini yaratish, baholash va kasbiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlashda muhim vositaga aylanib bormoqda. Shu sababli sun'iy intellektidan samarali foydalanish zamonaviy mutaxassisning kasbiy kompetensiyasini oshirishning muhim omillaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Kasbiy kompetensiya tushunchasi ilk bor McClelland tomonidan ilmiy muomalaga kiritilgan bo'lib, olim an'anaviy bilimlarni baholash usullari insonning haqiqiy kasbiy muvaffaqiyatini to'liq aks ettirmasligini ta'kidlagan. Unga ko'ra, "an'anaviy akademik testlar ish faoliyati samaradorligini yetarli darajada bashorat qila olmaydi" (McClelland, 1973). Mazkur qarash kasbiy faoliyatda amaliy kompetensiyalarni rivojlantirish muhim ekanligini ko'rsatadi.

Boyatzis (2008) kompetensiyani samarali faoliyatni ta'minlaydigan bilim, ko'nikma va qobiliyatlar majmui sifatida izohlaydi. Zamonaviy sharoitda ushbu kompetensiyalar tarkibiga raqamli savodxonlik va sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish ko'nikmalari ham kiradi.

Sun'iy intellekt texnologiyalari o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishida bir qator afzalliklarga ega. Avvalo, ular o'quv materiallarini tayyorlash jarayonini yengillashtiradi, vaqtni tejaydi va darslarni individuallashtirish imkonini beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, SI vositalari dars rejalari, test topshiriqlari, vizual materiallar va interaktiv mashqlarni yaratishda samarali yordam beradi. Shuningdek,

ular o'quvchilarning ehtiyojlariga moslashtirilgan ta'lim muhitini tashkil etishga xizmat qiladi.

Schön (1983) refleksiv amaliyotni kasbiy rivojlanishning muhim omili sifatida baholaydi. Sun'iy intellekt vositalari pedagoglarga o'z faoliyatini tahlil qilish, dars jarayonidagi kamchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar olish imkonini beradi. Bu esa refleksiv kompetensiyaning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Ta'lim jarayonida SI vositalaridan foydalanish o'qituvchilarning metodik kompetensiyasini ham rivojlantiradi. Xususan, generativ sun'iy intellekt platformalari dars ishlanmalari, baholash mezonlari va o'quv topshiriqlarini ishlab chiqishda samarali yordam ko'rsatadi. O'qituvchilar sun'iy intellekt yordamida o'quv materiallarini tezkor tayyorlash va ta'lim mazmunini individuallashtirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

So'nggi tadqiqotlar SI vositalari o'qituvchilarning ish yuklamasini kamaytirishi, ijodkorligini oshirishi va darslarni yanada qiziqarli tashkil etishga yordam berishini ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, SI texnologiyalaridan foydalanishda akademik halollik, ma'lumotlar xavfsizligi va etik me'yorlarga rioya qilish muhim hisoblanadi. UNESCO (2023) generativ sun'iy intellektdan mas'uliyatli va etik foydalanish ta'lim sifatini oshirishning asosiy shartlaridan biri ekanligini ta'kidlaydi.

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt texnologiyalari kasbiy kompetensiyani rivojlantirishning samarali vositasi bo'lib, ular mutaxassislarning raqamli, metodik va refleksiv kompetensiyalarini takomillashtirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, o'qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta'minlashda SI vositalarining imkoniyatlaridan samarali foydalanish ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. McClelland, D. C. (1973). *Testing for Competence Rather Than for Intelligence*. American Psychologist, 28(1), 1–14.
2. Boyatzis, R. E. (2008). *Competencies in the 21st Century*. Journal of Management Development, 27(1), 5–12.
3. Schön, D. A. (1983). *The Reflective Practitioner*. New York: Basic Books.
4. UNESCO. (2023). *Guidance for Generative AI in Education and Research*. Paris: UNESCO.
5. Harmer, J. (2015). *The Practice of English Language Teaching* (5th ed.). Pearson Education.